

cases i construccions abandonades i en mal estat, en la fixació i matisació del significat degué sofrir la influència de *RUNA* (amb les seves variants *rona*, *enrona*, provinent del ll. R(A)UDĒRA). □ 1.ª doc.: fi S. XIII, Desclot

Que ja l'usa en el sentit de 'abandonat, deshabitat, solitari' parlant de les cases i pobles catalans, que en avançar els francesos fins a Girona, formaren part de la vasta zona deixada sense recursos i convertida en camp de batalla i terra de ningú; llevat de la plaça forta d'Hostalric «tots los altres locs, d'una jornada a enllà de Barcelona, eran desanparats e havian lexats *rònecs*, que nengú no y romàs», § 143 (*NCl* v, 37.4).

Es molt freqüent en la documentació dels Ss. XIV-XVI parlant d'edificis i habitances, particularment les cases de pagès i bastiments rurals que es despoblaven per la resistència a drets feudals, més que res, del Princ., però també de Mallorca: «com los alberchs --- sien estats assignats als pobladors per quantitats certes --- e gran partida dels dits pobladors no hayen pagat lo preu --- e sien fora de la illa, e ls dits alberchs romanguen *rònechs* -- » a. 1330 (*BABL* IV, 444); «e lo cel pus clarificat, encara que sia inflammat contra nosaltres, no ns negarà per ço de mostrar les sues eternes belleses, les quals són molt pus beles de mirar que les buydes muralles de nostra ciutat --- posat que així s muyren les pagesos com fan ací los ciutadans encara és menor l'enuig e lo desplaer, que no en la ciutat, on vehem les cases *rònegues*, *Decameron*; a Mallorca també va usar-lo Pacs, en la seva *Doctrina Moral* de princ. S. XV, que si bé parla de l'Antiguitat deu fer-ho pensant en les coses de l'Illa: «Troya e moltes altres terres foren destruydes per folla amor de luxúria, segons recompten les històries, que romangueren *rònecs* molts castells, e cremades sgleyes e destroits monestirs».

Del Principat. A la rodalia de St Hilari Sacalm: «mansus de Riaria et mansus de Torrente, in parochia Scte. Marie de Mansulino, sunt *ronechs* et sine herediis» a. 1368; el mas Reixac mitjà «est *ronech* et desabitatus et sine personis» 1369; «con los mases de Riu, Mas --- e --- sien *ronechs* e desabitats ---» 1391 (CaCandi, *St Hilari*, 58, 52, 164). A St. Pere de Torelló, «mansus Collell --- asseritur *ronech*, inhabitatus et sine personis» a 1382 (Hinojosa, *El Rég Señ en Cat*, 246). Designació que prengué estat oficial amb la Sentència de Guadalupe, de 1488, que el rei Ferran es decidí a donar, consentint finalment a posar pau en la discòrdia entre remences i senyors, que tant de temps havia fomentat la dinastia castellana: «--- masos que abans de la sentència fossen *rònecs* ni masos morts ---»; així ho explicava una constitució datada del mateix any: «com molts dels dits pagesos tengan e posseescan, ultra lo mas principal en què habitan, algunes altres masos derrocats, als quals ells apellen 'masos morts', tenint e cultivant las terres de aquells --- los dits *masos rònecs* ---» i d'aquesta última manera va repetint-ho encara diverses vegades (*Constitucions de Cat*, ed. 1704, vol. II, 11.4, tít. 13, const^s 3 i 4, cit aquella mateixa pel *DAg.* d'una ed. més

antiga).

Així surt també sovint, aplicat a llocs de l'Urgellet, en el *Spill* de Castellbò, compilat el 1518: «lo Mas de la Aguda és *ronech*», amb referència de la Bastida d'Hortons; en altres docs que allí es copien, el context explica inequívocament que el sentit és 'deshabitat': així un mas del terme de Cabó, i una localitat 'despoblada, abandonada' (f° 11v7, *Baell*); cf. el que es diu d'un monestir, el de Trespunts, vora Nargó «és tot derrochat, és *rural* que no y resideix nigu», 44r^o (que potser no és més que calc d'un *ruralis* amb què imitarien en b. ll. el mot viu *rònech*). Car és clar que els notaris llatins preferien termes més internacionals o cultes; així es nota que en el Capbreu de Tregurà (alt Ter), de 1560, surt més sovint l'expressió «derruít y desabitat» (set casos), però també, en contextos ben paral·lels: «mas appellat Mas Boxader, ço és lo casal de dit mas, *ronech* y desabitat, situat en lo Veynat de Dellà», «Mas Martí, *ronech* y desabitat» (monografia Amigó-Pascual sobre *Vilallonga de Ter*, n.º 1370, 1382).

També en literatura moderna, i ja freqüent en la ploma del B de Maldà; sobretot parlant de pobles pobres: «En aquells contorns jau lo poble de Jorba, entre montanyes y escarpades roques: demostra ser molt *rònech*, ab lo Castellot sobre de Jorba, que és de ---», «llogarets --- després ve lo de Porcarissas, qual nom cau molt adequat a dit poble, per lo *rònech* y fumet y ---», «moltes de ses cases són velles, ses entrades lóbregues y *rònaga* la tal vila»; però també a d'altres edificacions o les seves parts, en passatges on s'identifica amb la noció de 'ruinós': «sobre del lloc de La Roca quedan les parets foranes, solament, de un castell *rònech* del Mq. de Senmenat»; «en quant als carers, són estrets, y per consegüent foscos, motivant-ho la elevació de les cases y lo fumet y *rònac* de ses parets» (*Excursions*, 80, 81, 88, 123, 92).

En els escr. Renaix., començant ja pel primer assaig de l'*Atl*: «Tot cabdellant arbredes, penyals dels cims rodolan, / rost avall frexes cruxen, y faigs, esbocinats, / y la fumera y flames amunt se caragolan, / ab quera y pols dels *rònecs* albercs enderrocats» I, 31d (el 1867: *rònechs casals*); «sovint cayent, dels ayres, en la infernal tramuja / s'enfonsa, del caòtic abisme rebullent / --- / quan pensa que per *rònega*, plombada, afrau s'estimba, / los peus li amoixan ordi pastís, y flors del camp / ---» VI, 61a; «ab embranzida rema, de cara a l'ample mur, / y 's penja a una palmeia que Gerió li allarga, / entre 'ls merlets de *rònega* torratxa, ab bras segur» VIII, 20d El matis general en Verdager està no pas de la banda de 'fet malbé' sinó de 'solitari' i encara més 'pelat, descarnat', i aplicat més sovint a la naturalesa que a construccions humanes: «les llobes que nian en los esqueys de l'afrau *rònega*», «esquey *rònech*», «rocam y timbas *rònegas*» en el poema adolescent de Colom a Tenerife (*Inèd* Barcino II, 132n, 131.14, 87.2f.).

Però tot seguit del poeta vingueren nombrosos prosistes: «Les *rònegues* parets de casa meva, que, blanques y tosques com són, me semblan més polides que